

Демедюк Тетяна Сергіївна,
доцент кафедри оперативного-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДОСВІД ДЕРЖАВ – ЧЛЕНІВ ОБСЄ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Жодна країна, якою би демократичною вона не була, не вільна від корупції. Це соціальне зло вражає державних чиновників, політиків, бізнесменів і журналістів, руйнує економіку, принижує звичайних громадян і підриває довіру суспільства до держави. У результаті корупції скорочуються податкові надходження, росте вартість надання державних послуг і спотворюється розподіл ресурсів у державному секторі на користь конкретних осіб, груп, організацій.

Протидія корупції є одним з першочергових завдань держав-членів ОБСЄ. Зокрема, заклик до посилення боротьби з корупцією міститься у прийнятій в 1999 р. Стамбульської хартії європейської безпеки [1]. У грудні 2003 р. ОБСЄ прийняла «Нову стратегію дій в економічній і природоохоронній сфері», у якій підтвердила свою прихильність цілям забезпечення ефективного державного управління [2]. Планується регулярно розглядати виконання зобов'язань по забезпеченню прозорості й боротьбі з корупцією всіма 57 державами-членами ОБСЄ. Крім того, інститути ОБСЄ надають допомогу державам-членам в удосконаленні законодавства, розвитку інституціональної бази й розробці національної стратегії боротьби з корупцією [3].

Антикорупційні дії вживають і інші міжнародні організації: ООН, Рада Європи, Організація економічного співробітництва й розвитку, Всесвітній банк і Європейський банк реконструкції й розвитку. У ряді держав розробляються національні стратегії боротьби з корупцією й створюються спеціалізовані органи для їхньої реалізації [5].

При розробці стратегій, антикорупційних програм, слід надати пріоритетної уваги вирішенню проблеми підвищення ролі «громадянського суспільства», яке є головною жертвою корупції. Уряди повинні прислухатися до скарг громадян, а законодавчі органи поширювати практику проведення відкритих пленарних засідань та слухань у комітетах парламенту. Це призводить до того, що політичні лідери, які виявляються під спостереженням з боку суспільства, більше схильні діяти чесно [4].

Важливе значення має вирішення проблеми «конфлікту інтересів». Державні чиновники, що відстоюють приватні інтереси в період перебування у посаді, можуть являти собою загрозу конституційним правам громадян і суспільним інтересам. Подібні конфлікти інтересів містять у собі потенційну можливість підризу довіри громадян до державних установ.

У багатьох країнах світу одним з основних інструментів підтримки чесності на державній службі є наявність чітких механізмів декларування доходів та видатків державних службовців та службових

осіб, їх найближчих родичів [4]. Заслуговує на увагу досвід Гонконгу, де антикорупційне законодавство заслужило схвальну оцінку в усьому світі, у якому чітко визначені шляхи до прогресу. Для державного службовця стало кримінально караним діянням мати багатство, що перевищує його офіційну заробітну плату.

У дослідженнях Transparency International більше 60 % опитаних вважають, що імунітет державних чиновників від переслідування є головною причиною посилення корупції в їхніх країнах [6]. Імунітет від арешту був причиною стурбованості, що висловила у своїх оглядах антикорупційного законодавства країн перехідного періоду Група держав проти корупції (ГРЕКО) [7].

Вкрай актуальною проблемою сьогодення є зростання проявів корупції у сфері державних закупівель. Найбільш простий спосіб корумпувати процес закупівель – влаштувати так, щоб контракт був присуджений бажаному учасникові без конкуренції. З метою унеможливлення цих процесів пропонується створювати рівні можливості постачальникам, підрядникам і консультантам різних країн, які повинні брати участь у торгах, в тому числі і країн-учасників, що фінансують їх організацію.

Продовжує залишатися гострою проблема антикорупційного законодавства. Закони малоефективні у тих країнах, де корупція носить системний характер, і не працюють з причин неналежного правозастосування. Значною мірою нинішня криза в багатьох країнах виникає з тих обставин, що їхні антикорупційні закони не застосовуються на практиці. Якщо слідчі й судді піддаються політичному й іншому тиску, тоді антикорупційний закон може сам по собі перетворитися в джерело корупції.

На пострадянському просторі запроваджувати світові стандарти у діяльності державних органів у сфері протидії корупції розпочала Литва. Загальна мета стратегії – знизити рівень корупції настільки, щоб вона не була перешкодою на шляху соціального, економічного, демократичного розвитку. Програма містить у собі три основних елементи, які здійснюються паралельно й мають однаковий ступінь пріоритетності, а саме:

- профілактика корупції;
- розслідування й правозастосування;
- інформування та виховання населення.

Національні антикорупційні стратегії у більшості країн розглядаються як основні напрями функціонування антикорупційної системи, та її основної складової – антикорупційного органу [4].

Прикладом створення високоефективного антикорупційного органу є Гонконгська незалежна антикорупційна комісія, яка створена у 1974 році в умовах системної широко розповсюдженій корупції. Ця комісія займається не тільки розслідуванням обвинувачень, пов'язаних з корупцією, але й проводить кампанії по інформуванню громадськості, аудит систем управління в урядових департаментах і агентствах з точки зору покращення можливостей боротьби з корупцією.

Серед причин невдач антикорупційних органів багатьох держав варто назвати:

- відсутність політичної волі;
- нестача ресурсів;
- політичне втручання, особливо коли це стосується розслідування відносно чиновників високого рівня;
- недосконалість законодавства;
- нездатність залучення громадськості до антикорупційної діяльності;
- недостатній рівень відповідальності(якщо орган не несе відповідальності належним чином, він може перетворитися в орган по переслідуванню критиків влади);
- втрата моральних підвалин(у міру того, як люди втрачають довіру до органу, його співробітники втрачають моральні підвалини, а саме агентство стає корумпованим [4].

У рекомендаціях ОБСЄ зазначається, що антикорупційний орган повинен мати:

- гарантований доступ до інформації;
- право заморожувати активи й банківські рахунки;
- право затримувати проїзні та вантажні документи;
- повноваження по захисту інформаторів;
- право відстороняти корумповані закордонні й місцеві компанії від участі в конкурсах на одержання державних контрактів;
- можливість переслідувати відповідно до національного кримінально-процесуального законодавства осіб, які збагатилися з порушенням закону[3].

У рекомендаціях ОБСЄ зазначена необхідність вирішення проблеми конфіскації майна, здобутого унаслідок злочинної та корупційної діяльності. Найбільш успішно вдалося її вирішити у Південній Африці. Відповідно до Закону «Про боротьбу з організованою злочинністю» 1998 року, власність, пов'язана із криміналом, повинна бути конфіскована на користь держави. У Сполучених Штатах, де подібне законодавство існує з 1970 р., конфіскація приносить уряду близько 500 млн. доларів у рік.

Однак, як показує світова практика, без дотримання принципу верховенства права та незалежності судової гілки влади будь-які зусилля по боротьбі з корупцією виявляються марними. За умов відсутності неупередженості й незалежності суддів законодавство не може розглядатися як головна зброя у боротьбі з корупцією. У випадках, якщо судді самі корумповані, положення справ стає ще гірше. Незалежність судової влади встановлена в міжнародних масштабах Загальною декларацією прав людини й Міжнародним пактом цивільних і політичних прав.

Антикорупційна стратегія повинна бути всеосяжною й охоплювати також всі аспекти національної системи непідкупності кадрів. Це дасть можливість більш ефективно управляти антикорупційними очікуваннями суспільства та стримувати політичні ризики.

Список використаних джерел

1. Хартія Європейської безпеки: Стамбул, 19 листопада 1999 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/994_166.
2. Маастрихтський документ-стратегія з економіко-довкільної діяльності ОБСЄ. Нідерланди, 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tiukraine.org/wpcontent/uploads/2016/11/recommendations_for Updating_strategy_osce_economic_and_environmental_dimension.pdf.
3. Стамбульський план дій у боротьбі проти корупції для України. Узагальнення рекомендацій, схвалено 21 січня 2004 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_001-04.
4. Как бороться с коррупцией. ОБСЕ. Управление экономической и природоохранной деятельности. Австрия. Вена А-1010. Кернтнер-ринг 5-7 Ntk. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.osce.org/ru/eea/13740?download=true>
5. Конвенція ООН проти корупції, підписана Україною, ратифікована 18 жовтня 2006 року //(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 49.
6. Transparency International Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org>.
7. Висновок Групи держав протикорупції Ради Європи (GRECO) стосовно запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uajcc.org/zakluch_greco.

Дубчак Людмила Миколаївна,

доцент кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат філософських наук, доцент

ПРИРОДА КОРУПЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ (ПРИКЛАД ПОЛЬЩІ)

Подолання корупції є однією з найбільш зі складних проблем в умовах розбудови демократичних цінностей сучасних держав. Ні одна країна не змогла абсолютно уникнути цієї проблеми. Однак в розвинених країнах досягнутий показник подолання корупції є надзвичайно високим. Згідно з доповіддю міжнародної організації Transparency International, у п'ятірку лідерів у подоланні корупції в 2017 році ввійшли Нова Зеландія, Данія, Фінляндія, Норвегія, Швейцарія. Україна посіла в цьому рейтингу 134-е місце за рівнем корумпованості серед 178 країн світу. Польща опинилася тут на 36 місці.